

קורבנות אלימות ופשיעה בחברה הערבית סיכום שנת 2023

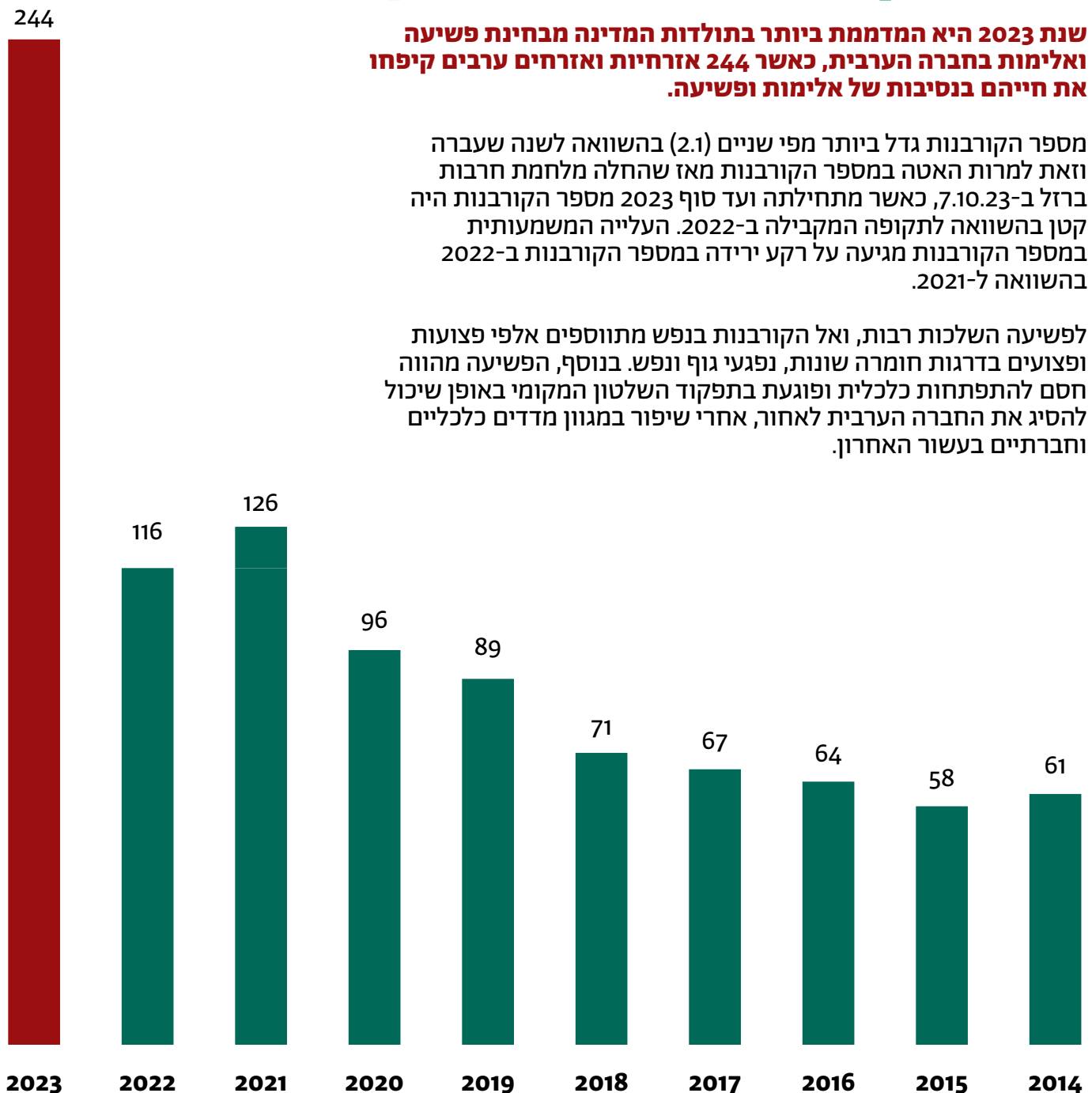
דו"ח סיכום מעקב הקורבנות של האלימות והפשיעה בחברה הערבית מתפרסם השנה בעת שמדינת ישראל נמצאת בשעה קשה מאוד. כמו כל אזרחי ישראל, אנו כואבים ואבלים על המתרחש. יחד עם זאת, כארגון העוסק בתחום מזה שנים רבות, איננו יכולים להתעלם מהתופעה הקשה הזו.

מספר הקורבנות בעשור האחרון

שנת 2023 היא המדממת ביותר בתולדות המדינה מבחינת פשיעה ואלימות בחברה הערבית, כאשר 244 אזרחיות ואזרחים ערבים קיפחו את חייהם בנסיבות של אלימות ופשיעה.

מספר הקורבנות גדל ביותר מפי שניים (2.1) בהשוואה לשנה שעברה וזאת למרות האטה במספר הקורבנות מאז שהחלה מלחמת חרבות ברזל ב-7.10.23, כאשר מתחילתה ועד סוף 2023 מספר הקורבנות היה קטן בהשוואה לתקופה המקבילה ב-2022. העלייה המשמעותית במספר הקורבנות מגיעה על רקע ירידה במספר הקורבנות ב-2022 בהשוואה ל-2021.

לפשיעה השלכות רבות, ואל הקורבנות בנפש מתווספים אלפי פצועות ופצועים בדרגות חומרה שונות, נפגעי גוף ונפש. בנוסף, הפשיעה מהווה חסם להתפתחות כלכלית ופוגעת בתפקוד השלטון המקומי באופן שיכול להסיג את החברה הערבית לאחור, אחרי שיפור במגוון מדדים כלכליים וחברתיים בעשור האחרון.

*הנתונים מהשנים 2014-2017 הגיעו מהמשטרה **המספרים בשנים 2018-2020 בלבד לא כוללים את מזרח ירושלים

איום על ראשי רשויות ומועמדים לבחירות המקומיות

לקראת הבחירות לרשויות המקומיות גבר האיום על ראשי רשויות ומועמדים, והתרחשו מספר אירועים אלימים וביניהם ירי, פציעה ואף הרג של מנכ"ל עיריית טירה.

אירועי הרג המוני

שלושה אירועים בלטו מבחינת מספר הקורבנות: ביפיע ובבסמת טבעון נהרגו חמישה אנשים בכל אחד מהאירועים; באבו סנאן נורו למוות ארבעה אנשים, אחד מהם מתמודד בבחירות המקומיות.

פעילות הממשלה למיגור הפשיעה

חילופי הממשלות ומינוי השר בן גביר הביאו להפסקת מבצע החירום "מסלול בטוח" במתכונת המקורית ולעיקורו דה פקטו, ולניסיונות לפגוע בתקציבים שיועדו למאבק בפשיעה מתוקף החלטת ממשלה 549.

שיעור כתבי אישום זעום

מתוך 219 מקרים (שבהם נהרגו 244 אנשים), רק 10.5% (23) מהמקרים פוענחו. בשנת 2022 פוענחו 21% (24) מהמקרים, ובשנת 2021 פוענחו 19% (24) מהמקרים.

רוב הקורבנות נורו למוות

215 (88.1%) מתוך 244 איש נהרגו כתוצאה מירי בנשק חם, מה שמדגיש את בעיית הנשק הלא חוקי החמורה בחברה הערבית.

העלייה בשיעור הקורבנות

מניתוח הנתונים עולה כי ישנה עלייה במקרי רצח בכל רחבי המדינה, אולם העלייה המשמעותית ביותר התרחשה באזור הצפון. הסיבה העיקרית לכך היא פעילות מוגברת של ארגוני פשיעה באזור זה. כמו כן, בעקבות הפעילות המשמעותית של המשטרה נגד הפשיעה המאורגנת שהחלה בזמן ממשלת בנט-לפיד, התפתחו מספר מאבקי ירושה ושליטה בטריטוריה בין ארגוני פשיעה ובין פלגים בתוך הארגונים עצמם. מאבקים אלה גבו את חייהם של רבים בשנת 2023.

בהתבסס על דיווחים ממגוון מקורות וביניהם הודעות משטרת ישראל, פרסומים בתקשורת, ומידע שהגיע מהשטח ביצענו הערכה של הרקע למקרי ההרג הרבים. לפי הבדיקה, הרקע למעל שני שלישי (71.7%) מהמקרים הוא מאבקים בין ארגוני פשיעה או עבריינים, וסכסוכים משפחתיים או שבטיים.

בהקשר זה ראוי לציין כי בין קורבנות אלה נמצאים אנשים שקיפחו את חייהם כתוצאה מפעולת נקם במסגרת סכסוך בגלל הקשר המשפחתי שלהם, ולא דווקא בגלל שהיו מעורבים בפשיעה. הרקע לכ-7.7% מהמקרים הוא מוות בקטטות או באירועי אלימות ספונטניים, והרקע ל-4.5% מהמקרים של אלימות בתוך המשפחה ואלימות על רקע מגדרי או על רקע נטייה מינית. הרקע לחלק בלתי מבוטל מהמקרים, כ-11.8%, אינו ידוע.

דגשים חשובים להבנת המצב הנוכחי:

למרות שחיקה ארגונית הולכת וגוברת של המשטרה בשנים האחרונות, ממשלת בנט-לפיד שינתה את המגמה בהיקף הפשיעה והתוותה דרך למאבק בתופעה, בהתייעצות עם מומחים, אנשי מקצוע ומנהיגי החברה הערבית עצמם. המשרד לביטחון פנים, בראשות השר דאז עמר בר לב, סגן השר ח"כ יואב סגלוביץ והמנכ"ל תומר לוטן, הוביל את המשימה מטעם הממשלה באופן רציני ויסודי, והיה ניכר שמיגור הפשיעה ניצב גבוה בסדר העדיפויות של הממשלה. לעומת זאת, גורמים בממשלה הנוכחית ניסו להערים קשיים על תכניות במסגרת החלטת הממשלה 549 למיגור הפשיעה החברה הערבית, והשר לביטחון לאומי, יחד עם השר לפיתוח הנגב והגליל, אף הביעו תמיכה בקיצוץ תקציב הפיתוח החברתי-כלכלי החברה הערבית, שאמורים לספק מענה לגורמי העומק לפשיעה והאלימות.¹

זאת, אף על פי שכלל גורמי המקצוע, החוקרים והמומחים לתופעה מצביעים על הקשר בין תת-הפיתוח וההזנחה לתופעות אלימות ופשיעה. בנוסף, מבצע החירום "מסלול בטוח" שהובל על ידי הממשלה הקודמת, שונה על ידי הממשלה הנוכחית והפך לבלתי רלוונטי ונטול השפעה, עד שכל הנראה נזנח לחלוטין.

מחקרים ממדינות שונות מראים כי כאשר תופעות של פשיעה לא מטופלות במידה מספקת, הן נוטות לגדול מכוח האינרציה, ולא דווקא כי חל שינוי משמעותי בנסיבות שבהן הן מתקיימות.

לא ניתן להתעלם מכך ששיא העלייה במספר הקורבנות הגיע לאחר חילופי הממשלות וכניסת ח"כ איתמר בן גביר לתפקיד השר לביטחון לאומי, ובעצם כך - השר הממונה על המשטרה. העלייה הדרסטית בהיקף הפשיעה ובמספר הקורבנות מהווה כישלון טוטאלי של הממשלה, השר והמשטרה וגם מעידה על טיפול לקוי בתופעה. המאבק בפשיעה בהיקף הנוכחי הוא משימה קשה ומאתגרת, המצריכה מינוי בעלי תפקידים עם ניסיון ויכולות ניהול ותכלול. אולם לפני הכל, כדי למגר את הפשיעה בחברה הערבית דרוש רצון אמיתי למגר אותה. התנהלות המשרד והשר לביטחון לאומי מעלה ספק רב בנוגע לקיומו של רצון כזה. להיפך: השר מוביל מדיניות שמסמנת את כל אזרחי המדינה הערבים כאויבים, והתנהלותו לאורך השנים משקפת תפיסה לפיה חיי ערבים שווים כקליפת השום וזכויות האזרח שלהם מותנות במקרה הטוב.

1 וטרלאוף ובן גביר דורשים לדון מחדש בתכנית הפיתוח לחברה הערבית, בלכליסט (18.07.2023); עוד על גורמי העומק אפשר לקרוא כאן

2 כך למשל, כאשר חיילים נכנסו לכפר קאסם והתעמתו עם אזרחים, השר תקף את תגובת צה"ל והשתומם על ההבהרה כי כניסת חיילים לכפר קאסם היא בניגוד להנחיות, ynet (09.09.2023); חרף בעיית הנשק הלא חוקי שמציפה את הרחוב הערבי, השר הקל באופן משמעותי על חלוקת נשקים ברישיון אישי ללא הקפדה על הליך תקין להענקת הרישיון, מה שצפוי להביא לעלייה בגניבות ושימוש בנשק בלתי חוקי - זאת, חרף התנגדותם של כלל אנשי המקצוע להליך זה וכן של פקידי המשרד עצמם, הארץ (17.12.2023)

מספר פענוחים לפי מקרים

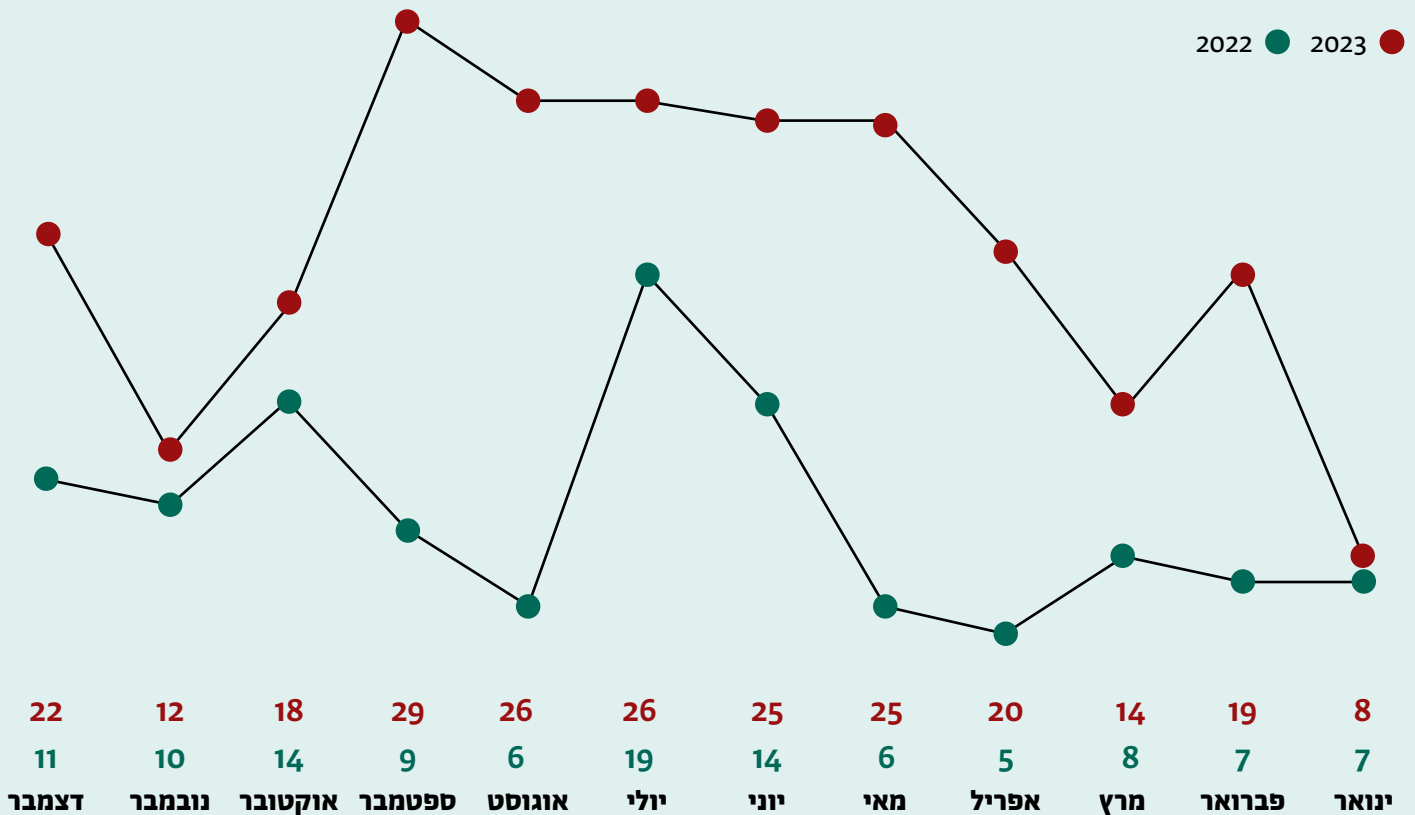
244 **219** **10.5%**
קורבנות מקרי אלימות מקרים מפוענחים

בשנת 2023, 244 קורבנות הפשיעה והאלימות נהרגו ב-219 מקרים. ככל הידוע לנו, מתוך מקרים אלה, 23 (10.5%) בלבד פוענחו. מדובר במספר זעום של מקרים, ומתוכו ניתן להסיק כי רוב הרוצחים עדיין מסתובבים חופשי. מספר זה מדגיש את הצורך להגביר בצורה משמעותית את המאמץ המשטרתי למיגור הפשיעה, וגם את הצורך בחיזוק המשטרה כך שיכולותיה יתאמו את היקף ועוצמת הפשיעה.

אכיפה אפקטיבית דורשת יכולות בילוש, חקירה, פענוח והעמדה לדין. יכולות אלה אינן מפותחות דיין במשטרת ישראל, בפרט בכל הנוגע לממשק עם החברה הערבית.

מספר קורבנות לפי חודש

הנתונים מראים שמספר הקורבנות עלה באופן הדרגתי במהלך השנה, עד לשיא של 29 הרוגים בחודש ספטמבר. כמו כן, נראה בבירור כי חלה ירידה משמעותית במספר הקורבנות מתחילת המלחמה, ובכל זאת מספר הקורבנות בכל חודש גבוה מהחודש המקביל אשתקד.

השפעת המלחמה:

השוואה בין מספר הקורבנות, חודשיים לפני וחודשיים אחרי ה-7.10

↓ 50.8%

ירידה במספר הקורבנות

זוועות ה-7.10 הממו את המדינה כולה. בחודשיים שאחרי אותה שבת חלה ירידה של 50.8% במספר הקורבנות בהשוואה לחודשיים שלפני ה-7.10. אחד ההסברים האפשריים הוא שעם תחילת המלחמה הוגברה בצורה משמעותית הנוכחות המשטרתית ביישובים ערבים, בין היתר על רקע חשש להתלקחות.

כמו-כן, ניתן להניח שארגוני הפשיעה החליטו להפחית את בולטותם ואת היקף פעילותם, הן בשל הנוכחות המוגברת של המשטרה, והן מחשש שידה של המשטרה תהיה קלה יותר על ההדק בזמן מצב חירום. ייתכן גם שפעילותה המוגברת של מערכת הביטחון בכללותה היתה גורם תורם להאטה באירועי פשיעה ואלימות.

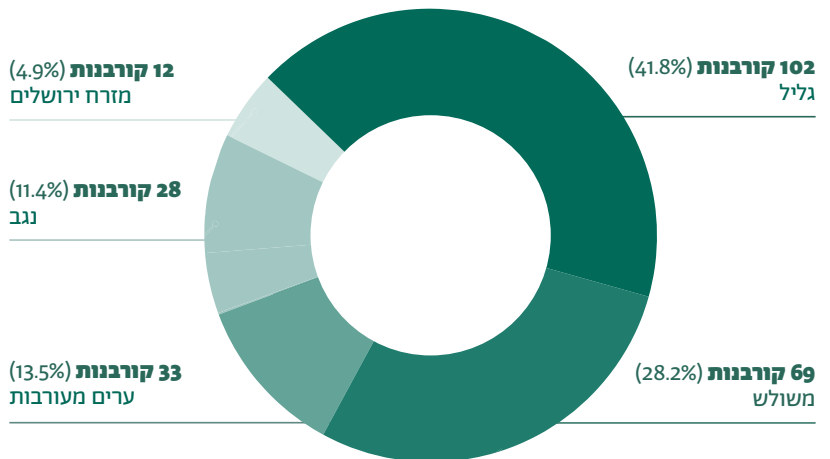

מספר הקורבנות לפי אזור גאוגרפי

רוב (102, 41.8%) הקורבנות השנה הם מאזור הגליל, 28.2% (69) מאזור המשולש, 13.5% (33) מהערים המעורבות ו-11.4% מאזור הנגב (28).

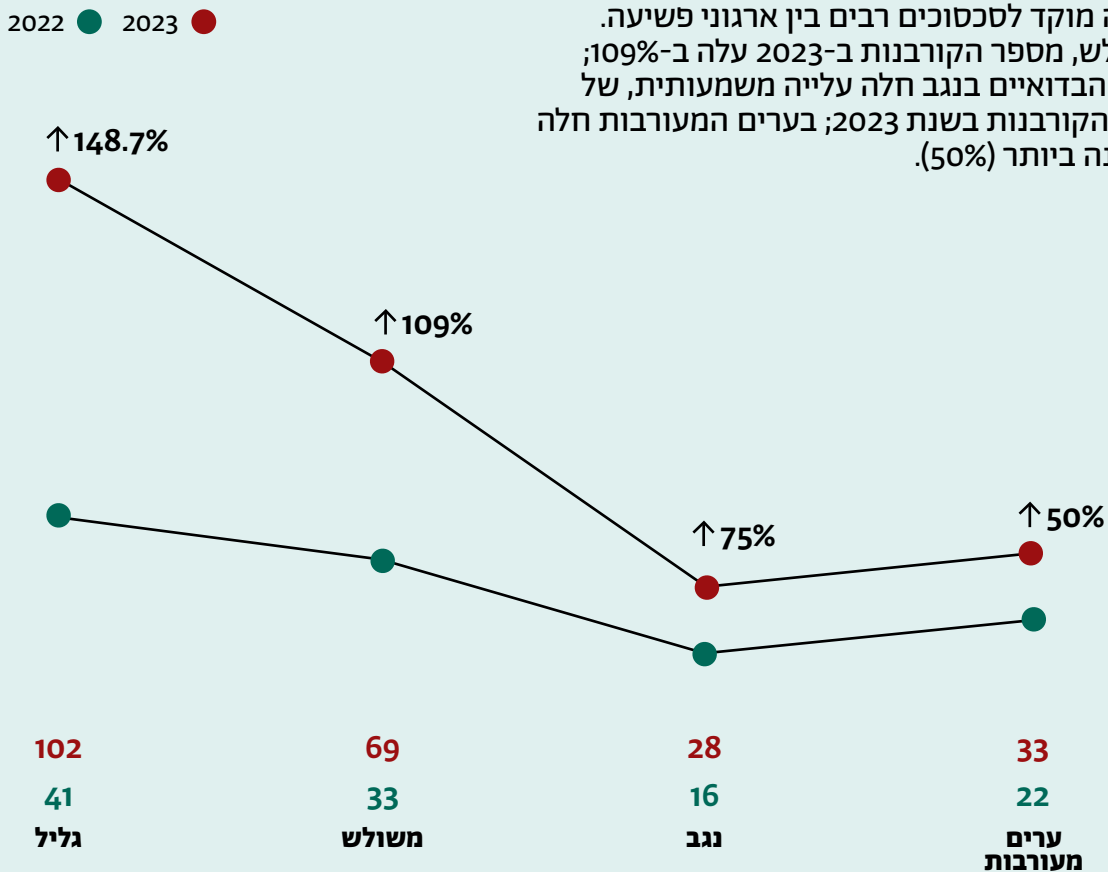
בהשוואה לשיעור האזרחים הערבים המתגוררים בכל אזור, נראה כי בגליל ובנגב נהרגו מפשיעה פחות אזרחים ערבים מאשר חלקם באוכלוסייה, ובמשולש ובערים המעורבות נהרגו יותר מחלקם באוכלוסייה.

בגליל ובנגב מתגוררים 49.9% ו-17.5% מהאזרחים הערבים בהתאמה, ושיעור הקורבנות מאזורים אלה הוא 41.8% ו-11.4%. במשולש ובערים המעורבות מתגוררים 19.7% ו-8.3% מהאזרחים הערבים בהתאמה, ושיעור הקורבנות באזורים אלה הוא 28.2% ו-13.5%.

עלייה בשיעור הפשיעה לפי אזור

בשנת 2023 חלה עלייה בשיעור הפשיעה בכל האיזורים במדינה, אך העלייה הגבוהה ביותר (148.7%) התרחשה באזור הגליל. אחד ההסברים לכך הוא שבשנה החולפת היווה אזור זה מוקד לסכסוכים רבים בין ארגוני פשיעה. באזור המשולש, מספר הקורבנות ב-2023 עלה ב-109%; גם ביישובים הבדואיים בנגב חלה עלייה משמעותית, של 75% במספר הקורבנות בשנת 2023; בערים המעורבות חלה העלייה הקטנה ביותר (50%).

הערים עם הכי הרבה קורבנות

נצרת ולוד ספגו את מספר הקורבנות הרב ביותר מתושביהן (17). השנה היוותה נצרת מוקד לפשיעה באזור הגליל, ויחד עם היישובים בסביבתה הקרובה (יפיע, כפר כנא, אכסאל, עילוט ועין מאהל) המספר מגיע ל-28.

מתוך הערים המעורבות, בולטות גם **רמלה (10) וחיפה (9)**

מאזור הדרום בולטת העיר **רהט**, ש-12 מתושביה קיפחו את חייהם השנה בנסיבות של אלימות ופשיעה, מספר השווה לסך כל הקורבנות תושבי העיר בארבע השנים הקודמות (2019-2022).

13 קורבנות
שפרעם

17 קורבנות
נצרת

10 קורבנות
אום אל פאחם

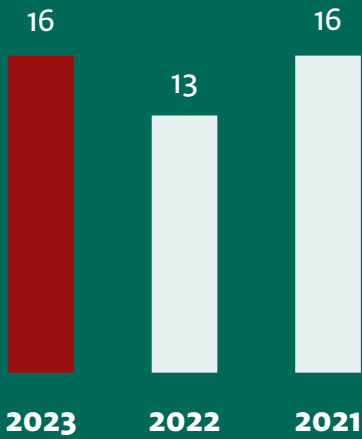
17 קורבנות
לוד

10 קורבנות
רמלה

12 קורבנות
רהט

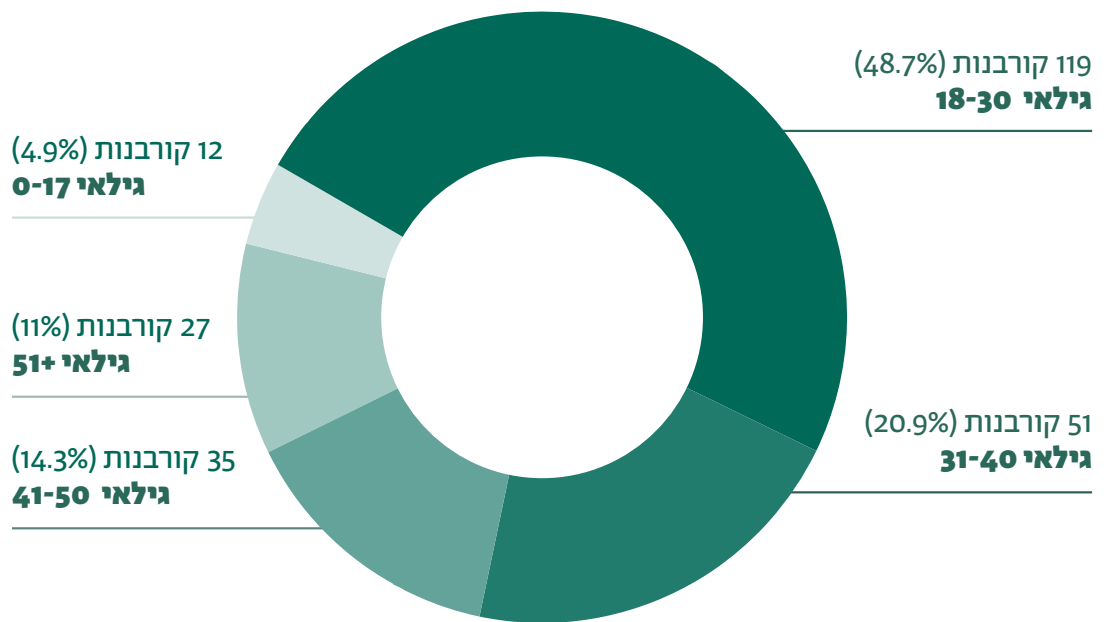

מספר הנשים קורבנות האלימות והפשיעה לפי שנים

הנתונים מראים כי מספר הנשים הקורבנות נותר יציב יחסית בשנים האחרונות, וכי לעלייה הגדולה במספר הכללי לא הייתה השפעה משמעותית על מספר הנשים. על פי דיווחים, גדלה התופעה בשנים האחרונות של נשים המקפחות את חייהן כתוצאה מסכסוכים בין ארגוני פשיעה ומאבקי נקמה. שאר הנשים ברשימה הן בדרך כלל קורבנות של אלימות במשפחה.

קורבנות לפי קבוצת גיל

גם השנה, כמו בשנים קודמות, רוב (48.7%, 119) קורבנות הפשיעה והאלימות הם צעירים בגילאי 18-30. כמו כן, ניתן לראות כי הסיכון לפגיעה קיים בכל הגילאים, אך באופן כללי, ככל שהגיל עולה הסיכון להיפגע יורד, למעט בקרב קטינים, שסיכוייהם להיפגע הם הנמוכים ביותר.

מספר קורבנות הירי

215 (88.1%) מהקורבנות בשנת 2023 נורו למוות, מה שמדגיש את בעיית הנשק הלא חוקי החמורה. גם ב-2023, קל מידי להשיג נשק בחברה הערבית. לנוכח גל ההתחמשות הפוקד את החברה הישראלית, יש לצפות כי מספר כלי הנשק הגנובים והלא חוקיים יגדל. כבר עתה, ההערכות עומדות על אלפי כלי נשק לא חוקיים המופנים, בראש ובראשונה, כלפי האזרחים הערבים.

88%

נורו למוות

המלצות מדיניות

- 1 החזרת מיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית לצמרת סדר העדיפויות של הממשלה.
- 2 המשך יישום החלטות ממשלה 549 ו-550 עד תום, כדי לתת מענה לגורמי העומק של תופעת הפשיעה.
- 3 החלפת השר בן גביר בשר שיהיה מסוגל להתמודד עם אתגר מיגור הפשיעה ולזכות לגיטימציה ציבורית רחבה, בייחוד מהציבור הערבי.
- 4 החזרת מבצע מסלול בטוח למיגור הפשיעה במתכונתו המקורית, שהוכחה כיעילה, ותכלול הפעולות והמשאבים המוקדשים למאבק בתופעה בכל משרדי הממשלה.
- 5 במסגרת זו, על מוביל התכנית לעמוד בקשר קבוע עם ראשי הרשויות הערביות והנהגת החברה הערבית.
- 6 תגבור הנוכחות המשטרתית ביישובים הערביים, בייחוד היישובים מוכי הפשיעה.
- 7 חיזוק משטרת ישראל "הכחולה" במישור הקהילתי, המודיעיני והחקירתי: יש לפתור את בעיית כוח האדם במשטרה, להוסיף בלשים וחוקרים דוברי ערבית, כולל חוקרות אלמ"ב דוברות ערבית ולחזק את הכשירות התרבותית של השוטרים כולם – בייחוד אלה העוסקים בענייני החברה הערבית.
- 8 פעילות להגברת האמון ושיתוף הפעולה בין ראשי רשויות בחברה הערבית לבין השוטרים בתחנות המשטרה המקומיות, כולל מיסוד נהלי עבודה פנים וחוץ משטרתיים כדי לשמור על מערכות יחסים אלה גם לאחר חילופי תפקידים ברשות המקומית או בתחנת המשטרה.
- 9 הימנעות מחלוקה המונית של רשיונות נשק ופיקוח על אחזקה ואחסנה תקינות של הנשק כדי למנוע גניבה וזליגה של הנשק לעולם הפשיעה.
- 10 הגברת האבטחה המשטרתית של נבחרי ציבור ומועמדים לבחירות המקומיות, במקומות שבהם יש איום ודאי, לקראת הבחירות לרשויות המקומיות שאמורות להתקיים בחודשים הקרובים.